

Från isolering till gemenskap – utvärdering av projektet MinnaMarie

”Men just den här känslan att man... kommer dit, och jag är en människa, jag är inte ett objekt.”

Medelålders kvinna, deltagare i MinnaMarie

Projektet *MinnaMarie* – från isolering till gemenskap drivs av Uppsala Stadsmission/ Diakonistiftelsen Samariterhemmet i samarbete med föreningen minna-Uppsala 1 september 2006 – 31 december 2007 med socionom Monica Sjöstedt som projektledare. Målgruppen är kvinnor som upplevt psykiskt eller fysiskt våld eller befinner sig i riskzonen. Syftet är att erbjuda ett nätverk för våldsutsatta kvinnor så att de får stöd i att träffa nya vänner och bygga upp ett självständigt liv. Deltagarna ska ges möjlighet att gå från isolering till gemenskap, eftersom den mest utmärkande förutsättningen för våld är att kvinnan isoleras från kontakter med omvärlden. Projektet omfattar ett antal olika insatser

- en Kvinnodag vid MinnaMariégården
- vänta-barngrupper för kvinnor som lever ensamma eller i en otrygg relation med barnets far
- öppen förskola för ensamstående mammor med barn
- öppet-husverksamhet och café för ensamstående mammor med barn
- stödsamtal med kurator

Materialinsamling

Utvärderingen av verksamheten baseras på en enkätundersökning som genomfördes våren 2007 samt en intervjuundersökning som genomfördes hösten 2007. Enkätundersökningen riktades till kvinnor som deltog i Kvinnodagen på MinnaMariégården, Enkäterna delades ut på gården och fylldes i av kvinnorna på plats, alternativt när de kom hem. Åtta kvinnor lämnade in ifyllda enkäter.

Intervjuundersökning omfattar fyra djupintervjuer med kvinnor som deltagit i olika av MinnaMaries verksamheter. Intervjuerna inleddes med att kvinnorna fick fylla i en mindre enkät för bakgrundsdata samt kortfattad utvärdering av verksamhet de har deltagit i. Intervjuerna spelades in på band, skrevs ut och analyserades. Kvinnorna rekryterades till intervjuerna av kurator Monica Sjöstedt, och urvalet gjordes med tanke på dels att kvinnorna skulle representera olika åldrar och olika verksamheter, och dels att de inte skulle vara alltför sköra för att orka dela med sig av sina erfarenheter. Detta dokument utgör en sammanfattning av de båda undersökningarnas resultat.

Kvinnornas bakgrund

De tolv kvinnorna som fyllt i enkäter *eller* deltagit i intervjuer är i följande åldrar:

- 20-30 år – 2 kvinnor
- 30-40 år – 4 kvinnor
- 40-50 år – 4 kvinnor
- 50-60 år – 1 kvinna
- 60-70 år – 1 kvinna

Samtliga kvinnor utom en har barn eller väntar barn, de flesta har fler än ett barn. För sex av kvinnorna pågår vårdnadstvister i olika skeden, och en kvinna befinner sig i situationen att det är fadern som har vårdnaden om barnen. Tio kvinnor är födda i Sverige och har svenskfödda föräldrar, en

kvinnor är födda i Turkiet och en kvinna har utländska föräldrar. Ingen av kvinnorna arbetar idag på heltid. Kvinnornas situation vad gäller sysselsättning ser ut på följande sätt:

- Helt sjukskriven – 7 kvinnor
- Ålders- eller förtidspensionär – 2 kvinnor
- Sjukskriven på deltid – 1 kvinna
- Studerande på heltid – 1 kvinna
- Arbetssökande – 1 kvinna

Samtliga kvinnor anger att de har upplevt kränkningar, hot eller våld, på något sätt – tio av kvinnorna har upplevt kränkningar, hot eller våld på flera sätt. Kvinnorna specificerar sina upplevelser av kränkningar, hot och våld på följande sätt:

- psykiskt (11 kvinnor)
- ekonomiskt (8 kvinnor)
- fysiskt (8 kvinnor)
- sexuellt (4 kvinnor)

Elva av kvinnorna anger att deras viktigaste erfarenheter av kränkningar, hot eller våld ägde rum för mindre än fem år sedan (en kvinna fyller inte i frågan). Fyra kvinnor anger dessutom att bland deras viktigaste erfarenheter finns de som ägde rum tidigare i livet: för 5-10 år sedan (4 kvinnor), för 10-20 år sedan (4 kvinnor) och för mer än 20 år sedan (2 kvinnor). Två av kvinnorna lever fortfarande i en relation som präglas av kränkningar, hot eller våld. En av kvinnorna fyller inte i frågan utan skriver istället: ”gömd”.

Resultat

Det framgår av utvärderingsmaterialet att MinnaMarie inte i första hand ska betraktas som en samling ”verksamheter”, utan snarare som ett försök att skapa kravlösa och fredade mötesplatser för utsatta kvinnor. MinnaMarie tycks framför allt fungera genom personalens förhållningssätt till kvinnorna och deras situation. Flera kvinnor i utvärderingen lyfter fram aspekter som ”en tyst psykologi”, en känsla av kravlöshet och en känsla av människovärdighet. Att man har valt att fokusera det positiva, kvinnornas resurser och goda upplevelser i MinnaMarie är ytterligare en pusselbit i verksamhetens filosofi.

Komplement till kommun och landsting

En intressant aspekt som kommer fram i intervjuerna är att samtliga kvinnor på olika sätt uppmärksammar att den typ av verksamhet som MinnaMarie erbjuder inte finns inom ramarna för kommunens eller landstingets verksamhet. En kvinna upplever till exempel MinnaMarie som nästa steg efter Siri eller något annat skyddad boende, där MinnaMarie kan hjälpa kvinnan att skapa nya kontakter, och att få tillgång till ”de kvinnliga samtalen”.

För en annan kvinna handlar det om att hon känner sig tryggare i och med att MinnaMarie inte representerar någon myndighet. Hon säger att hon är glad att inte ”det sociala” är inblandat i MinnaMarie, för då hade hon inte kunnat delta:

Jag har ju aldrig haft någonting med det sociala och göra, och det här är ju lite mer kyrkligt och det passar mig bättre. Samtidigt som det inte predikas om det va. Och det är också viktigt.

Ytterligare en annan kvinna kommenterar MinnaMarie som någonting annat än socialförvaltning och psykiatri, och hon kopplar också samman detta med den ”metod” som tillämpas, liksom med personalens kompetens:

[N]u vet jag egentligen ingenting om, vad de har för erfarenheter eller så... eller utbildning /---/ utan det är bara den känslan... att de vet att människor... hur det är att ha det svårt /---/ en tyst psykologi.

Den ”tysta psykologin” på MinnaMarie har för kvinnan ingenting att göra med formell kompetens (trots att de som leder verksamheten alla är utbildade inom vård och omsorg). Det handlar snarare om ett särskilt sätt att se på och bemöta människor som har det svårt. Här upplever kvinnorna att MinnaMarie är speciellt. Detta hänger också samman med den känsla av människovärde som kvinnorna i intervjuerna beskriver på ett mycket starkt sätt. Människovärdigt bemötande är något flera av kvinnorna har saknat i kontakten med både myndigheter, släkt och vänner.

Människovärdigt bemötande

Tre av de intervjuade kvinnorna har dåliga erfarenheter från kontakter med myndigheter och den statliga omsorgssektorn. En medelålders kvinna har till exempel mycket dåliga erfarenheter av både psykologer, socialarbetare och skolpersonal, och hon berättar att när hon har gått ifrån socialen eller psykiatrin har hon ofta mått sämre än när hon kom, på grund av det bemötande hon fått. Hon beskriver sin erfarenhet på följande sätt:

[N]är man söker kanske till psykiatrin eller socialtjänsten, och kommer dit, så är man ett objekt på något sätt, som de ska studera. Den känslan: ”Jaha, här har vi dig, vad är du för slags apras då”, eller.

Denna och en annan kvinna betonar att känslan är helt annorlunda när man kommer till MinnaMaries verksamhet, och för båda handlar det bland annat om att inte känna sig dömd. De beskriver en upplevelse av att bli bemötta i första hand som människor, och inte som objekt, patienter eller problem. En kvinna upplever att det inte finns några förutfattade meningar om henne som kvinna, på samma sätt som hon kan uppleva att det finns när hon kommer till exempelvis socialtjänsten.

Man är välkommen som man är /---/ man behöver inte känna att, känna sig, på det sättet som man kan göra när man kommer till en psykiatriker, i alla fall till ”soc”... att man måste sätta igång och försvara sig på något sätt. Eller att de dömer en på något vis. Det är en stor skillnad.

Kvinnan ger ytterligare en pusselbit för att förstå vad som skapar atmosfären i MinnaMaries verksamhet. Hon betonar detta att känna sig välkommen, att någon står på trappan och tar emot – att man är väntad. Och så lyfter hon fram något som kanske skiljer MinnaMarie från upplevelserna från socialtjänst och psykiatri:

Och att man känner på något sätt, att de har erfarenhet, liksom av... att... det behövs inte så himla mycket pratande /---/ de visar genom små, små saker, att jag duger och jag är välkommen, och jag är värd någonting.

Det verkar som att konceptet på MinnaMariegården – att inte dryfta problem med varandra – är en nyckel till att skapa den stämning som kvinnorna försöker uttrycka. Det är kanske inte alltid pratandet som leder fram till det positiva, utan inte minst de små vardagliga gester som visar kvinnorna att de är OK.

Att bryta isoleringen

Har MinnaMarie lyckats med sin avsikt – att hjälpa utsatta kvinnor från isolering till gemenskap? Både i enkäter och intervjuer framgår det att verksamhetens program och ramar tycks fungera mycket väl, kanske i första hand genom den ordlösa stämning som skapas av personalens förhållningssätt. I enkäterna framgår det tydligt att kvinnorna framför allt värdesätter möjligheten att få vara i kravlös närhet till andra människor, och att få tillräcklig trygghet och ro att ta hand om sig själva på en fredad plats. För flera kvinnor tycks det kravlösa förhållningssättet och bemötandet utgöra den grund som de behöver för att också orka ta sig vidare. Enkätundersökningens resultat kan tolkas så att vissa egenskaper som kvinnorna värdesätter i enkäten – att få *vila och koppla av*, att *bli omhändertagen*, att *få vara den jag är*, och att *bli respekterad* – kan utgöra förutsättningar för andra aspekter som verksamheten genererar, nämligen: att få ökad självkänsla, att få inspiration att gå vidare, och att hitta möjligheter att bryta ensamheten.

Intervjuundersökningen ger belägg för detta. Denna indikerar att samtliga av MinnaMaries verksamheter på olika sätt verkar för att åtminstone de fyra intervjuade kvinnorna ska hitta ork, viljestyrka och sammanhang för att bryta sin isolering och ta steg mot större delaktighet. För den yngre kvinnan i undersökningen, som har en relativt kortvarig erfarenhet av misshandel bakom sig, tycks verksamheten framför allt ha hindrat en negativ utveckling, där ensamhet och depression hade kunnat leda till allt större isolering och allt mindre självförtroende. Istället ger kvinnan idag uttryck för optimism och framtidstro, och en vilja till utveckling. Hon säger:

Jag har tagit tillbaka min makt, på något sätt. /---/ Det är det som har gjort att jag är mindre rädd för honom, tror jag, för nu... nu ligger inte jag i underläge längre. /---/ Just nu känns det bra. Jag känner mig stark och motiverad.

För de två medelålders kvinnorna i intervjuundersökningen, liksom för den äldre kvinnan, är vägen längre. MinnaMarie verkar utgöra ett oundgängligt stöd för dessa att ta små steg vidare: i att komma ut ur asociala rutiner, i att våga börja lita på människor, i att orka upprätthålla kontakter med försäkringskassa och bostadsmarknad. Om detta stöd kan upprätthållas är dessa kvinnor på rätt väg, men, som den äldre kvinnan säger när hon ska kryssa för om MinnaMarie har gett henne ökad självkänsla: ”det dröjer länge än”. Och hon säger att det inte har med MinnaMarie att göra, ”det måste du förstå”. Det har att göra med att hon har ett långt och hårt liv bakom sig där kränkningar, förtryck och våld har varit återkommande ingredienser.

Genom att erbjuda miljöer där alla kvinnor har liknande erfarenheter i bagaget tycks MinnaMarie ändå kunna göra det lättare både för ensamstående och misshandlade kvinnor att bryta sin isolering, och därigenom också börja ta tag i kontakterna med det omgivande samhället igen. En av de medelålders kvinnorna i intervjuundersökningen beskriver just hur den energi som Kvinnodagarna erbjudit henne blir en resurs till att orka vidare:

Jag tror inte att jag hade orkat göra de saker... som jag var tvungen att göra om jag inte hade haft MinnaMarie-gårdens vila under mina fötter.

Här är det befogat att också nämna kvinnornas samtalskontakter med Monica Sjöstedt. De individuella samtalen och de kollektiva verksamheterna verkar utgöra goda komplement till varandra. Genom Monica finns inte bara möjlighet till ett lyssnande öra, utan möjlighet att få hjälp med det rationella problemlösandet. Monica kan ge konkreta tips till kontakter som kan tas och lagstiftning som kan vara viktig att känna till. Detta tycks kompletteras väl av det mer icke-verbala varandet på MinnaMariegården, på kvällscaféet och delvis också på Spiran.

Förslag till utveckling

Behöver verksamheten på något sätt förändras? Både enkät- och intervjuundersökning visar tydligt att kvinnorna inte efterfrågar, med något undantag, ett mer strukturerat program eller fler aktiviteter. Resultatet är att kvinnorna överlag är mycket nöjda med det som MinnaMarie idag erbjuder dem. Det enda förslag till förändring som flera kvinnor lyfter fram är möjligheten att få komma till MinnaMariegården flera dagar i veckan. Med andra ord: behovet av den typ av rum som projektet MinnaMarie erbjuder på MinnaMariegården är stort hos kvinnor som under längre tid varit utsatta för kränkningar, hot eller våld i sina nära relationer.

Informationsmässigt tycks den mest effektiva kanalen till målgruppen gå via vårdgivare. Avgörande för projektets fortsatta verksamhet är således att fortsätta göra verksamheten känd hos de vårdgivare och/eller myndigheter som kommer i kontakt med kvinnor ur målgruppen. Ett utvecklat samarbete här understryks också av kvinnornas upplevelse att MinnaMarie fungerar som ett komplement till kommunens och landstingets insatser. Att etablera fler kanaler mellan dessa instanser, inte minst för att göra MinnaMarie och stadsmissionen mer känd hos kommun och landsting, tycks därför vara en prioriterad uppgift.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis tycks projektet MinnaMarie fylla en mycket väsentlig funktion för en utsatt kvinnogrupp. Det framgår tydligt av enkäter och intervjuer att kvinnorna värdesätter MinnaMaries

verksamhet, och framför allt dagarna på MinnaMariegården, mycket högt. Materialet ger också ett samstämmigt uttryck för ett starkt behov hos målgruppen av en verksamhet som, likt MinnaMarie, ger utsatta kvinnor möjlighet att under trygga, kravlösa och omsorgsgivande former koppla av, ha det bra och fokusera på det positiva i livet. Att MinnaMarie har kunnat förlägga en del av verksamheten på en naturskön plats som MinnaMariegården har också starkt bidragit deltagarnas positiva upplevelse. Vilan, omsorgen och tryggheten tycks utgöra ett stöd för kvinnor som behöver mycket stöd för att orka gå vidare.

Så många dagar som har varit tunga har liksom vänts till... så det känns lite lättare. /---/ Man kan slappna av, vila och känna sig ompysslad. /---/ De här onsdagarna gör också att jag... får inte sån här panik. /---/ Det håller en uppe.

TD Maria Liljas Stålhandske
Forskare, projektledare
Centrum för studier av religion och samhälle
Samaritergränd 2
753 19 Uppsala